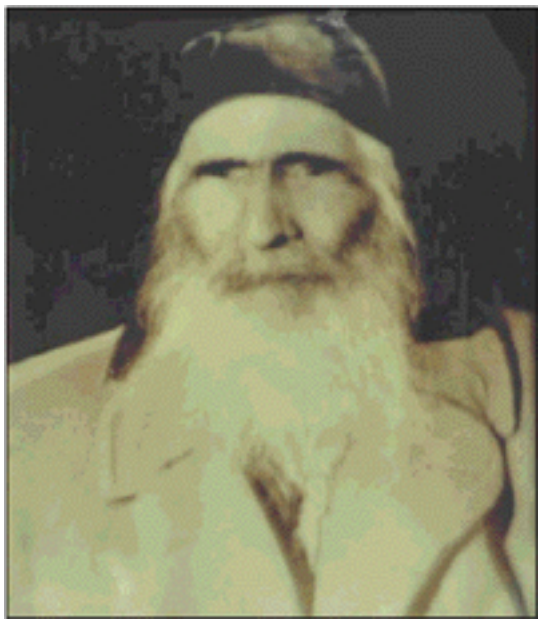
Kazım Balaban
kazim.balaban@chello.at
(12.07.2001)

Hakikate Erenlerin Bahçesi

ERZİNCAN / Çayırlı (1) ilçesi yakınlarında adı Başköy (2) olan eski bir yerleşim yeri vardır.Başköy Erzincan´a 145, Çayırlı ilçesine yaklaşık 25 km. mesafededir ve ilçenin kuzeyine düşer.Eskiden Bayburt / Gümüşhane kısmen buradan geçen yol üzerinden sağlanıyordu.Erzincan'ın kuzeyindeki sarp Keşiş Dağları (3) üzerinden ulaşılmak istendiğinde Erzincan´a uzakliği 45 km civarına inmektedir.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarından sonra uzun bir dönem Çayırlı´ya bağlı bir Nahiye olan Başköy, ulaşım elverişsizliği, tarım ve hayvancılığın son yıllarda önemini yitirmesi sonucu hane sayısı küçülerek 15 haneli (4) küçük bir köy durumuna gelmiştir. Dağları çıplak, etekleri sulak olan bu engebeli ve şirin coğrafyanın günümüzdeki en önemli özelliği köyün girişindeki küçük ve yeni Türbedir.

Başköylü Hasan Efendi´nin Türbesi olarak anılan bu mabet, özellikle yazın hergün üzerinde

kurbanlarin kesildiği, dileklerin tutulduğu, bir birlerini hiç tanımayan insanların kaynaşmasına vesile olan bir ziyaretgahtır. Genellikle koçlarin kurban edildiği (5), lokmaların dağıtıldığı, niyaz ve dileklerin edildiği türbe köyün girişindeki mezarlığın sol tarafinda küçük bir tepe üzerindedir.

Hasan efendi (6) olarak bilinen bu zat Erzincan ve çevresindeki Alevilerin Dede geleneğinden gelmektedir.Bu coğrafyanın Dede´lerinin hepsinden daha tanınmış, saygınlığı, güvenirliliği ve otoritesi bu coğrafyanin ötesine taşmıştır. (7) Bu yüzden de Başköy denince ilk akla gelen Hasan Efendi olmuştur.

Türbe ve yemekhaneden bir görünüş

Hasan Efendi 01 Temmuz 1973 tarihinde Hakka yürüdü. Doğumu Hicri 1312, Miladi 1894 / 95 yıllarıdır. Hakka yürüdüğü tarihde yaşının 80 civarında olduğu görülüyor. Uzun saçlari ve sakalı vardi. Saçlari örülü ve başına taktığı Fes´e benzeyen baslığın altında toplanıyordu. Uzun boyu ve davudi bir sesi vardi. Uzun yıllar kendi deyimi ile HALKI AYDINLATMAK ve İKRARINI HATIRLATMAK için yörede ki tüm köy ve kasabaları dolasmıştır. Kendisine güvenen ve inanan insanların ona verdiği para, eşya, giysi gibi sadakalari hemen yanıbaşında yoksul insanlara dağıtırdı.(8)

Hasan Efendinin aldığı sadakaları yöre Dede´lerinin genellikle yaptıklarından farklı olarak yanındaki yaşlı, yoksul ve yardıma muhtaçlara dağıtması onu çok saygın bir konuma getirir. Bir çok Dede bu uygulamadan rahatsız olur ve ona cephe alır. Ancak ilk başlarda bu konuda yanlız olmasına rağmen kendini tüm halk kesimlerine kabul ettirir.Başlangıçda karsı çıkan Dede´lerde süreç içinde pratiğine katılmamakla birlikte ona saygı duymaya başlarlar.Hatta yöredeki Sünni Hanefi inancına mensup insanlar üzerinde bile müthiş bir saygınlık kazanır. Zamanla hiç bir kimse açıktan kendisine cephe alamaz duruma gelir.Ve saygınlığı Erzincan yöresinin çok

ötesine taşarak,Tunceli´den Sivas´a, Erzurum´dan Tokat´a kadar uzanan bir alanda tanınan bir Dede olarak toplumda ki yerini alır.

Türbe kapısından Başköy' ün giriş görüntüsü

Hasan Efendi yöre Dede´lerinin bir coğunun yaptığı Cem ayininde ATEŞ YALAMA ve KERAMET gösterme geleneğine itibar etmeyen az sayıda ki Dede´lerden biridir. “Kerameti Yezid´e, Mervan´a gösteriniz ki Hak yolunu görsünler, İnanan insann gösterişe ihtiyacı yoktur" derdi. Ancak buna rağmen söyledikleri ve önerdikleri şeyler her zaman doğru çıkmıstır. Kimileri bunu insanın 6. hissi olarak açıklasa da bir anlamda Diyalektik Materyalizmin sınırlarını zorlayan bir pratik söz konusudur. Bu anlamda Keramet 6. His midir? Yoksa Tanrının (Doğa üstü gücün) belirli insanlara verdiği bir özellik midir ? ayrışmasına girmek bu örnekte gereksiz görülmektedir.

Hasan Efendinin kimince KERAMET, kimilerince de önsezi olarak değerlendirdiği yüzlerce olağanüstü beyanları vardır. Bu yörede yaşıyan her insan bu olgulardan haberdardır.(9) Bir çoğu bizzat yaşamıştır veya güvenilir insanlardan duymuştur. Materyalist dünya görüşüne inanan insanlar bile bu örnekler karşısında şaşırmaktadırlar.

Kendisinin İmam Musa-i Kâzım soyundan geldiği var sayılıyor. Mahmud Hayrani soyundan geldiği sanılan Seyyid Mevali evlatlarından, Seyyid Mustafa Dede´nin torunu, İbrahim Dede´nin oğludur. Seyyid Kureyş seceresinden olduğu ileri sürülmektedir. Hüseyin Paşa ve İbrahim adlarında kendisinden küçük 2 kardeşi daha vardır. Eşi Elif E(A)mber Anadan 12 Erkek evladı olmuş ve hepsi küçükken vefat etmiştir. Kardeşi Hüseyin Paşa Dedenin oğlu Kamer (10) Dede´yi kendisine evlat edinmiştir.

Başköy civarında ki Kureyş Kabilesi Dedelerine yöre halkı Kör Kureyş´ler adını takmıştır, Bu Ocağın talipleri yoktur. Ancak kendileri diğer Ocak geleneklerinde olduğu gibi bir üst Ocağa

bağlıdırlar.

1930 lu yıllarda Hasan Efendi bir dönem kendini tamamen ziyaretlere vermiştir. Aylarca dağlarda, çeşitli ziyaretlerde ve mekanlarda insanlardan uzak yaşamıştır. Bu süre içinde ne yiyip-içtiği tam olarak bilinmiyor. Kendisini tanıyanlar koyun sütü ve yoğurdu yiyerek beslendiğini ileri sürmektedirler. Örneğin yörede Ağırgöl (Aygır gölü) denilen ve orada bir yatırın yattığı söylenen dağgölü (krater) havzasında 9 ay yaşamıştır. Gölü ziyarete gidenler kendisini görmekte ve orada yaşadıklarını bilmektedirler. Bu bölgede var olan tüm ziyaretlerde ve türbelerde aylarca, yıllarca kaldığı herkes tarafından bilinmektedir.

Hasan Efendi koyun eti, sütü ve yoğurdu dışında hayvansal gıda almazdı. Keçiyi hiç sevmezdi. Bunu da şöyle gerekçelendirirdi. “Bu hayvan doğaya çok zarar veriyor.Yeşil fidan ve ağaçları kemiriyor, kurutuyor. Sarp kayalara tırmanarak hilebazlık yapıyor“ Bu vesile ile evlerde keçi beslenmesine sıcak bakmazdı. Gerçekten de keçi ormanlara çok zarar verdiği bilinen bir hayvandır. Manda ve sığır cinsinden evcil hayvanların et, süt, yoğurt gibi hiç bir ürününü yemezdi. Kümes hayvanları ise ortalıkta beslendikleri ve sağlığa zararlı gıdaları yedikleri için, örneğin mayıs ve benzeri şeylerle beslendikleri için yemez ve tavsiye etmezdi. Arıları bal yaptıkları ve çalışkan oldukları için severdi. Halka imkânları dahilinde arıcılık yapmalarını tavsiye ederdi. Son yıllarında sabahları koyun yoğurdundan yapılma yağ ile balı eritir ve bir- iki kaşık alırdı.

Sağlığına çok dikkat ederdi. Kaynak sularını bile kaynatır ve öyle içerdi. Kendi nefsini ıslah etmek için zevk ve eğlenceden tamamen elini çekmişti. Alkollü içki, sigara gibi şeylerin kullanılmasına sıcak bakmazdı. İnsan sağlığına zarar verebilecek her şeye karşı çıkar ve kullanılmamasını tavsiye ederdi. (11)

Hasan Efendi kendi ifadesine göre 1937 Dersim Vakasına kadar yöredeki erenlerle ve yatırlarla Dersim olayının KANSIZ sona erdirilmesi için müzakerelere gider. 7 yıl "Kan akmasın / Suçlunun yanında masum ölmesin" diye desdek arar. Ama yatırlar Dersim´in ıslah edilmesi gerektiğini ileri sürerler ve buna karışmayacaklarını bildirirler.

1937 / 38 Dersim Vakası Hasan Efendinin hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Bu olaydan son derece etkilenmiştir. "Kuru´nun yanında Yaş´da yandı, Yatırlar seyirci oldu" diyerek bu tarihten sonra her gittiği ziyarete hakaretler yağdırmıştır. "Bu insanlar (12), yüzyıllardır size niyaz ediyorlar.Yalvarıyorlar. Yakarıyorlar. Bizi Zalimin zulmünden koru diyorlar. Siz ise yardımcı olmadınız. O halde ne için varsınız?" diyerek tüm ziyaretlere cephe almıştır. Gittiği her

ziyaretin, yatırın taşlarını kırmış, tükürmüş ve küfür etmiştir. İlginçtir, kendisine engel olmak isteyen kim olmuşsa başına bir türlü bela gelmiştir.

Halka dönerek "Kendine hayrı olmayanın size ne hayrı olur?" diyerek onları bu mabetleri ziyaretten men etmeye çalışmıştır."O Erenler ki sizi Dersim katliamından bile korumadılar, artık onlardan ne beklersiniz?" diye ayrım gözetmeksizin hemen tüm ziyaretlere cephe almıştır.(13)

Dersim (14) yöresinde her yıl yüzlerce kurban kesilerek ziyaret edilen Düzgün Baba ziyaretine de hakaret etmekten geri kalmamıştır. Ancak Dersim´de yapilan katliamların buyutlarının çok yüksek olması sonucu Düzgün Baba´nın son gün TOPUNU ATEŞLEDİĞİNİ ileri sürmüş (15) ve "Haso kendisine katliam çok ağır olacak, engel olalım dediğinde Haso´yu dinlememiştir, Sonra gördü ki zulüm ve katliam çok ağır, kendi de toplarını ateşledi. Ancak çok geç kalınmıştı" demiştir. Düzgün Baba´nın "TEK BİR TANE TOP atışı yaptığını ve Dersim´in ıslah edilmesi konusunda fazla ileri gidildiğine kendisininde sonunda kanaat getirdiğini" iddia etmektedir. Dolayısı ile Düzgün Baba´yı da aynı kategoride değerlendirmektedir.

Kanunsuz Allahın kulları azgın olur,
İsmi aleme Sultan Düzgün olur.
Sultan Düzgün düşman ile dosttur,
İt derisinde yapılan posttur.
Sultan Düzgün Kureyşin evladı,
İt gibi Alevilere havladı,
Evladı Düzgün´ün Ömer´e oldu karı,
Teslim etti ona küllü varı.
Üç kere asker doldurdu Alevilerin içine,
Alevilere sormadı, kusurun ne ? Suçun ne ?

Başköy' de 1955 yılında yapılan bir evin cephe görüntüsü

Ayrıca yörede ki Ağırgöl, Tüzük Baba, Bağır Paşa ziyaretlerine de çok kızgın olduğunu her firsatta dile getirmiştir.

Dersim olayından hemen sonra kendini bir dönem insanlardan uzak yerlere atar. Uzun süre mağara ve ıssız yerlerde yaşar. Bir yandan aylarca ziyaretlerde kalırken, diğer yandan da ziyaretlere ateş püskürmeye devam eder. Tüm ziyaret ve yatırları katliama engel olmadıkları için adeta SUÇ ORTAĞI olmakla itham eder. Dersim olayında yatırlara yönelik yazdığı şiirlerden şu kesitler çok önemlidir.

Sorulsa Dersim´in sebebi Mansur
Daima işlediği, günahı kusur.
Kırılan Alevileri Mansur kırdı
Kureyşilerin candan Piriydi.
Sey Hasanlıların sebebi Derviş Cemal (16)
Alevileri kırdıran Mustafa Kemal
…….
Sahipsizlerin sebebini soran olmadı
Ziyaretler Hasan´ın sözünü kale almadı.

Dersim civarında ki aşiretlerde yaygın olan eşkıyalık ve ahlaki çöküntünün bir felaketle sonuçlanacağını ve çözüm arayışlarına ziyaretlerden aradığı desdeği bulmadığını ise şu dizelerle vurgulamaktadır.

Sahipsiz eşkıyaların yaptığı arşa dayandı
Hasani uykuda kalktı uyandı.
1931 de Aşiretleri gördüm
Bunların durumlarını sordum.
Dediler, aç kaldık, susuz kaldık

Dağbe dağ gezip uykusuz kaldık.
Hasani aşiretleri hep gezdim,
Gerçek ziyaretlere name yazdım.
Terbiyesizleri edin terbiye,
İşin sonu gider nereye ?.
Terbiyesizleri terbiye eder mazlumların ahı, zarı
Üzerine tayin ettirdi Celal Bayar´ı.
Cevap vermezseniz Ulu Divan Pirine,
Sizi atacaklar kıyamet yerine.
Mitralyoza dizdi, süngüye taktı,
Kimisini de gaz döküp yaktı.

Hasan Efendi pek çok sohbet ve konuşmalarında Dersim olayına değinir ve bu davanın Ulu Divan´a kalacağını söylerdi. Zalimin ve suçlunun yanında mazlumun yandığını ifade eder ve figan eylerdi. Ancak Dersim olayının faturasını da genelde Atatürk yerine Celal Bayar´a çıkarırdı. Bunu sohbetlerde dile getirdiği gibi dizelerinde de yer vermiştir.

Atatürk Dersimin programını çizmişti,
Dersime gitmek için ordu dizmişti.
Ordular Dersim´e doldu,
İsmi sonunda Tunceli oldu.
Dersimi ıslah edip öldürdü,
Olmaz, yaramazı güldürdü.
Olmaz yaramazdır Dersimin sebebi
Yaraları sarmaya yoktur tabibi
Yavuzun devrinde kaçmışlardı dağlara,
Kimseler bırakmadı mor sümbüllü bağlara.
Dersimlileri feci olarak ezdiler,
Makineli tüfekle kurşuna dizdiler.
Çocukları süngülere taktılar,
Kimisini dahi ateş vurup yaktılar.
Hamile kadınların karınların yardılar,
Karnında ki çocukları süngülere vurdular.

Hasan Efendinin şiir, beyan ve sohbetlerinden Dersim olayına özgü çıkardığım sonuç şöyle özetlenebilir. Bu olayın tarihsel kökü Hz. Muhammed´e uzanmaktadir. Dost katagorisinde görmesine rağmen sitem ettiği kişiler.

A-- Hz. Muhammed, Hz. Ali´ye " Zülfikârı artık kullanmıyacaksın" dedi. Böylece o günün koşullarında İslamiyeti gönülsüz benimseyenler bu durumdan cesaret alarak fırsat kolladılar ve Hz. Muhammed´in Hakka Yürümesinden sonra Hz. Ali´ye cephe aldılar.Bu durumdan ilk sorumlu Hz. Muhammed´dir.

B--Emevi Devletini 750 yılında yıkarak, daha sonra tüm yetkilerini Hz. Muhammed´in amcasi Abbas soyundan gelenlere devreden Abbasi Devletinin kurucusu Eba Müslüm 2. sorumludur.

C-"Hacı Bektaş-i Veli, kuvveti Osmanlı oğullarına verdi. Alevilere zulmü hakaret ettiler. Aleviler içinde de haklı-haksız davası başlayarak bir birlerini kırdılar." sözlerinden anlaşıldığı gibi Hacı Bektaşi Veli´yi de sorumlu tutmaktadır.

D-"….Daha sonra Mansur, Hacı Kureyşi hazmedemeyerek ve Hacı Kureyşe ettiği ahdü peymanını bozarak ayrıldı. Millet içinde talip muhibabının ikrarı bu yoldadır diye tarikat kurarak, Ben Baba Mansur´um, o Kureyş´dir, diyerek aşiretler içerisinde tefrikatla yalan isnat edip Kureyş´e karşı Baba Mansur, Şıyh Hasaniler ile bir olup, Derviş Cemal´i millet içine göndererek -Ben de Pirim- diyerek milleti kandırdılar. Millet de Derviş Cemal´i Pir etti. Ondan sonra haksız-haklı seçilmez oldu. Derviş Cemal, Kureyşlilere karşı Şıyh Hasanilere kuvvet verip aşiret kurdu. Aşiretler bir birini kırdı. Böylelikle eşkıyalık başladı. Hükümet de bu yüzden eşkıyayı kırdı. Çocukları süngülere taktılar. Dersim´e olan zulmi hakaret hiç görülmemiştir"

Bu açıklamaya göre Alevi toplumunu bölüp-parçaladığı ve yönünü şaşırttığı için Mansur sorgulanmaktadır.

F-Atatürk "Dersimi ıslah edin " demiş fakat peşini takip etmemiştir. Yetkiyi alan Başbakan Celal Bayar ise ''Dersim´i ıslah edeceğim '' derken (17) kırmıştır.

Zulmi hakareti Celal Bayar´dır ettiren.
Dünyayi fesada verip bir birine kattıran.

Bu dizeleri ile suçun Celal Bayar´da olduğunu vurgulamasına rağmen onu denetlemediği için Atatürk hakkında da şu dizeleri söylemiştir.

Batın erenleri Atatürk´ü öldürdü,
Sahipsizleri şad edip güldürdü.

Tarihsel süreçte yaşanan katliamların ve haksızlıkların sorumluluğu konusunda Alevi kaynakları ile hemen ayni fikirdedir. İlk 3 Halife ile başlayıp Emevi, Abbasi ve Osmanlı dönemlerinde devam eden süreci şiirlerinde işlemiştir. Akıcı bir dilde bol miktarda yazılan şiirlerinden bazıları şöyledir.

Emevilerin yolu geliyor Yavuz´a,
Yavuz´un isbatı herdem Tauz´a
Milletlerin içine soktu ayrı bir din, mezhep,
Milletler bir birine oldular kasap.
.....
İnsanlara Şeytan olursa kılavuz,
Göz önüne alınır Sultanı Yavuz.
……
Yavuz İslamları bir birine kattı,
Alevilerin namusunu bir pula sattı.
Yavuz´un elinden kaçanlar çıktı dağlara,
Evleri yok, dağlarda sığındılar mağaralara.
Aç kaldılar, çıplak kaldılar,
Hırsız eşkıya oldular.

Yakın tarihe özgü açık bir Demirel karşıtlığı görülür şiirlerinde. Gerek şeriatcılara açık desdek sunulmasından ve gerekse ekonomik ve siyasal politikaları ile merkez sağ siyasal cepheye karşı tavrını oldukca belirgin bir şekilde ortaya dökmüştür.

Demirel´e kuvvet veren büyük pınar,
İşleği, süreği, şeytana ayar.
Lânet olsun Büyük pınar size,
Düşman oldunuz hepimize.
Davayı bir iken iki ettiniz,
Yaralarımıza zehir kattınız.

.....

Şimdi Demirel´dir Alevileri öldüren,

Saidi Nursi´leri şad edip güldüren.

Hasan Efendinin derin bir bilgisi ve geniş dünya görüşü vardı. Osmanlı döneminde Lise dengi okul olan Rüştiyeden mezun olduğu söylenmekle beraber bu bana pek inandırıcı gelmemektedir. Zira Osmanlı dönemi Rüştiye okulları sayıca az olmakla beraber mezun olanları genellikle devlete bürokrat olarak geçerlerdi. Ancak kendi dönemine özgü iyi bir eğitim aldığı ve kendini geliştirdiği gerçektir. Bir dönem civar köylerde öğretmenlik yapmıştır.(18) Çok okur ve yazardı. Yazdıklarının bir kısmını HER NEDENSE daha sonra ateşe atar ve yakardı. Onu şahsen tanıyanlar geniş bilgi birikimi yüzünden ona DERYA-İ UMMAN (19) derlerdi. Sohbeti hoş bir insandi. Her gittiği yerde duyan bütün tanıyanlari sohbetine katılmak için akın akın yanına koşarlardı.

Elini öpmek isteyenlere elini vermezdi.(20) Israrla elini öpenlerin o da elini öperdi. Bazen çok küçük yaştaki çocuklar ve gençler bu davranış karşısında şaşırırlardı. Kibirden nefret ederdi. Ona göre kibir Şeytan´a özgü bir şeydi. Gençliğinde bir takım kötü alışkanlıkları (21) olmasına rağmen bu zaafiyetlerinden kendini kurtarmıştır. Nefsini kontrol altına almış olup tüm dünya zevk ve sefasından elini çekmiştir. Fazla yemez içmezdi. Son yıllarında ancak belirli ailelere veya kişilere uğrardı.(22) Onun en büyük zevki yanında oturan kişilerle birlikte Cenk kitapları okumaktı. Hz. Ali´nin Hayber Cenkleri, Battal Gazi´nin kahramanlıkları, Kerbela Vakası … gibi kitaplardan bölümler okunur bu konuda saatlerce sohbet edilirdi. Yanlız başına kaldığında bir çok insan onun bir şeyler konuştuğunu duyardı.Veya birilerine (Bir şeylere) küfür ederdi. Yağcılığı, yalanı , dolanı, rüşveti… vs hiç sevmezdi. Herkesin kusurunu yüzüne karşı söyler ve kendisini toparlamasını önerirdi.

Üzerinde en ciddiyetle durduğu konu İKRAR ´dı. Bu deyim halk arasında söz verme, sözleşme anlamında da kullanılır. Yörede ayrıca Kivra ve Musahiplik bağları olanlarda birbirlerine İkrar derler. Bir çok kimse ise bu sözün anlamini Hacı Bektaş Veli´nin EDEP sözcüğü ile eşdeğer görür. Öyle değerlendirir. Pir´ine, Mürşüd´üne, Rehber´ine bağlı olmanın yolu da karşılıklı verilen İkrar sözcüğünden geçmektedir.

Silip pak eyledik, yoktur korkumuz,
Ağır gölü mekan ettik yurdumuz,
Kimselerde yoktur, asla korkumuz,
İkrar, iman olmuş, yolumuz bizim.
İkrar iman yoldaş olsa ne olur,
Dünya ana cadde olur, yol olur,
İnsan olan talip olur, kul olur,
Hakka giden yoldur, yolumuz bizim.
Hakka doğru giden ikrar, imandır,
Hak ikrar bağında ulu mihmandır.
Ulu divan kurulacak zamandır,
Hakkın divanında davamız bizim.

Başköy'de tarihi eser kapsamına alınması gereken evden bazı görüntüler

Hasan Efendinin bazı şiirleri düz mantıkla okunduğunda genellikle anlaşılmaz. Bu şiirlerine yükledigi GİZ´i bir çok insan farklı anlamda yorumlamaktadır.

Nice bin kez gelip gittim.
Ancak kemalet sırrına yettim.
Özümü, sözümü kâmile kattım,
Katılan söz ikrar imandır.

Kendim Mustafayım, özüm İbrahim,
İsmim Hasan, Haydar, İbrahimdir dayım,
Yatağım Ali´den verildi payım,
Verilen pay ikrar imandır.
Hasani Saniyim, anamdır İsmet,
Cavidan ilmi oldu kısmet.
Babam Kambere verildi himmet,
Verilen himmet ikrar imandır.

Bazı şiirlerinde söylediklerini anlamak için de onun gözü ile bakmak gerekir. Kişi Aleviliğin 4 kapısını , 40 makamını bilir ve aynı mantıkla yaklaşırsa anlaşılması daha kolay olur.

Dünyaya getiren olmuşsun Ata,
Yarattın mazlumu zalim mukadderata.
Zalimi, zorbayı verdin azata,
Cefayı çekene lazım değilsin.
Ali´ye Zülfikâr verdir kırdırdın,
Allahın emri diye emirler verdirdin.
Helalı, haramı kendin yedirdin.

Senden gelen bal olsa zehir olur lazım değilsin.
Ali´nin emeklerini verdin suya,
Kurban olayım o güzel boya.
Ebu Cehil gibi düşersin kuyuya,
Çikaran yoktur, lazım değilsin.

Gizemli şiirlerinde öne çıkan ayrıntı her zaman öze dönüştür. Nefsini islah etmeyi ve ilme yönelmeyi tavsiye eden şiirlerinden şu örnek dikkat çekicidir.

Şeriatla, tarikattan ikrarın bendini,
İkrarda erkek, dişi yok, tanı kendini.
Marifetle, hakikatta yokla kaydını,
Nefsini öldürene alda gel beri.
Nefsi Şeytan olan kendisinedir,
Yıkılmış viran olmuş bir binadır.
Çekmiş hançerini Şimir-i fenadır,
Yol Yezidinden uzak olda gel beri.
Şeriat nikâhtır, erkeği, dişisi hakdır.
Tarikat ikrardır, erkeği dişisi yoktur.
Marifetli, hakikatli diyen yalanci çoktur.
Onlara laneti yapta gel beri.
……
Şeriatın yolu, tarikata gider,
Tarikatta ikrar imana gider.
Marifette canını Hakka kurban eder.
Hakikatta niyazla, kurbanın alda gel beri.

Yeryüzünde ki yanlışların arkasında gördüğü sebepleri ise şöyle değerlendirmektedir.

Kanun görmemiş Allahın vücut azası,
Mukadderatta yazdığı kader kazası.
Kur´anla İncil´dir Allahın kanunu,
Şeytanın eline vermiş her yanını.
Edip eyleyen her şeye kadir Allahtır,
Sözlerim doğrudur, yemini billahtır.

Söz ve şiirlerinde tepki gösterdiği değerlerden biri de Boz Atlı Hızır´dır. Gerek Dersim Vakası nedeni ile ve gerekse diğer konularda sitem ettiğini görmekteyiz.

Hızırda bir imdat olmadı,
Alevileri düşman elinden almadı.
Hızır Alevilere borçludur,
Hemde gayet çok borçludur.
Hızır nerde kaldı, kesilen kurbanları görsün,
Tutulan oruçların ve lokmaların hesabin versin.
Abayı ceddimizden bu ana kadar çağırıyoruz,
Hızır kavuş carımıza diye bağırıyoruz.
Hangi darlıkta, esirlikte kurtarmış ?,
Düşman dibinden mi sarsıp aktarmiş ?.
Düşman daima Alevilere galiptir,
Aleviler düşmana daima mağluptur.

Halka en çok önerdiği şey okumaktı.''Okuyup devlet dairelerine yerleşin ve fakir fukarayı, mazlumu YENİ BİR DERSİM KATLİAMINDAN koruyun'' sözünü sürekli söylerdi. Bu yüzden de gençlere çok önem verirdi. Gençlerini okutması için yaşlılara tavsiyelerde bulunurdu. Yoksulluk içinde çocuklarını okutan insanları takdir eder, oku(t)mayan insanlara da Cahil derdi. Gençlerin okuyup ailelerine, çevrelerine ve halkına faydalı olmalarını isterdi.

Dünya malına fazla ehemmiyet vermezdi. Bununla birlikte oldukca tutumlu bir yaşam tarzı vardı. Lüzumsuz masraftan, süs ve lüks yaşam tarzından hoşnut olmazdı. Mertliğe, misafirperverliğe, dayanışmaya çok önem verirdi. Hiç kimseyi dışlamazdı. Varlıklı ailelerin zenginliklerini toplum içinde öne çıkarmasını hiç hoş görmezdi. Mali zenginliğin, gönül zenginliğine hizmet aracı olmasını arzu ederdi.

Her zaman doğru olmayı, iyi ahlakı, büyük-küçük sevgisini, mütevazi ve alçak gönüllülüğü, önermiş, kan davalarından, kinden, nefretten, kibirlikden, zalimlikten, şiddetden, yalan-dolandan, kul hakkından uzak durmayı öğütlemiştir.

O dönem yöre geleneklerinden toplumsal bir sorun olan Başlık parasına açıkca karşı çıkardı.(23) Başlık parasının bir yıkım olduğunu, bu geleneğin kesinlikle Alevilere yakışmadığını ve kalkmasını tavsiye ederdi. Anne- babalara “Allahın emri tek degil, çift taraflı olur. Bu yüzden evlendirmek istediğiniz kız ve oğlanın bir birlerine muhakkak gönlü olmalıdır” derdi. Feodalizmin

çözülme süreci ile birlikte azalan Başlık parası geleneği , onun başlattığı girişimlerle Erzincan civarında daha süratle çözülmüş ve SÜT HAKKI adı altında kızın annesine sunulan küçük bir meblağ dışında oldukca azalmıştır. Gelinen süreçte Başlık parası artık yadırganır olmuştur.

Kız veya erkek evladı arasında asla ayrım yapmazdı.”Hepsi de evlattır. Yeterki hayırlı olsun” derdi. Kadın hakları konusunda Hz. Fatma´yı öne çıkaran bir çok şiiri vardır.

Erkektir, dişidir diyene lânet,
Hatice, Fatimeden alındı himmet.
İkrar kapısıdır, farz ile sünnet,
Kablel Entemutu alda gel beri.
Yol Yezidi daima yolu bozar,
Şeytanın kuludur, eyleyin hazar.
Hatice, Fatime ona lâneti yazar,
Nâr-ı cehenemi sal da gel beri.
……
Doğum ile isbat olundu vücut,
Rahmet çesmesi Fatimeden mevcut.
Cümlemiz bir birimize eyledik sücut,
Talipten ötesi yok dediler.

Evlilikte tek eşliliği savunan ayrıca şu şiiri vardır.

Buyruğun gömleği ikidir,
Biri nikâh çekmez çekidir.
İki can bir gömleğin hakkıdır,
Hakkın emri ceset ile candır.

Hasan Efendi büyük bir yurtseverdi. Ulusal Kurtuluş savaşını desteklediğini ve Atatürk (Dersim olayında sitem etmektedir) devrimlerini onayladığını pek çok şiirinde dile getirmiştir.(24) Özelikle Ulusal Kurtuluş Mücadelesi hakkında pek çok şiiri vardır.

İbadet düşmana karşı cephe almaktır,
Düşmanı ülkeden sürüp atmaktır.

Mustafa Kemal düşmanı çıkardı ülkede,
Düşmandan bir eser kalmadı ülkede.
Atatürk kötümü etti, hey gidi yaramazlar,
Namusunu, vicdanını arayıp soramazlar.
Namazı arayan düşman elinde esir olur,
Olanca kazancını elinden çıkarıp fakir olur.
Haince nankörlük yapmayın Atatürk için,
Sizi düşman esaretinden kurtardı, düşünün.
Mustafa adına Atatürk giydirdiler,
Sırmalı kürkün hayırlı olsun dediler.
Mustafa Kemal gitti Hacı Bektaşa,
Malını has etti Cemal Kardaşa. (25)
Cemal elini vurdu dalına,
Kuvvet verdi, ayağına koluna.
Alınan kuvvetle Rumları aldı, sattı (26)
Sürdü Rumları denize kattı.
Türkiye´nin kızlarını, namusunu düşman aldı,
Düşman ordusuna ateş saldı.
Şimdi Nurcular Ataya lânet okuyorlar,
Yeniden halı, kilim örneği dokuyorlar. (27)

Başköylü Hasan Efendi söz ve şiirlerinde açık bir şeriat karşıtıdır. Bunu sohbetlerinde de dile getirirdi. İbadetin şekil ve biçimde olmayıp özde olmasını savunurdu. Buna rağmen Erzincan civarındaki Sünni / Hanefi inancından olan vatandaşlar Hasan Efendiye çok yoğun bir saygı duyarlardı. Hiç kimse onu incitmeyi, onunla tartışmayı göze alamazdı. Bundan kaçınırlardı. (28) Tartışdıklarında ilahi bir gücün kendilerine ceza vereceklerine inanırlardi.

Şeriat namazla, oruçla değil,
Hakkın Cemaline, didarına eğil.
Şeriatın manası şerri at,
Gönlünü Hakkın emri rızasına kat.
Doğru ol, dogru tut emri,
At sırtındaki semeri.(29)
Namaz, oruç, cami sendedir,
Bilirmisin, imam, iman kandadır.
Ahmak mihrapla kıbleyi senden ara,
Önüne verme, çevir didara.(30)
Nurcular Muaviye´nin dölü,
Ömer´den alıyorlar yolu.
İmamla, iman kalb evinde kimdir kurtaran seni,
Kalpteki dev´i (31) çıkarırsan kalbin olur Hakkın evi.
İnsan olan Hakkı ibadeti kendinden bilir,

Şerri atmaz isen sana kim şefaat verir.
Sonra şefaat menziline giremezsin, (32)
Eğer Hakkı fehmedip kendinden bilemezsin.

Hasan Efendi şeriatcıları, zalimleri ve riyakârları aynı kategoride değerlendirir.

Yavuz´la Muaviye´nin tefrikatı birdir,
Şeytan bunlar arasında gizlenmiş sırdır.
İslam içerisinde çok tefrikat yaptılar,
Hakkın emri rızasından dışarı saptılar.
Hacabaş hiç kalmazdı İslam olurdu,
Hakkın emri rızası yerini bulurdu.

Hasan Efendinin bazı söz ve şiirlerinin anlamını pek çok insan farklı yorumlamaktadır. Bir çok şiirinde Alahı suçlayan sözleri için bazı kimseler “Güç ve kudreti eline geçiren zalim Devlet adamları için “ derken, bazı kimseler de “Anlamını biz bilemeyiz. Manevi anlamda söylemektedir” (33) Veya “ Bizim çapımızı aşar, Efendinin bir bildiği vardır” şeklinde değerlendirmektedirler.

Allahtır sebep olanların başı,
Kurumaz oldu gözlerdeki yaşı.
Allahtır eşkıyaların başı,
Hille, fırıldakla dönüyor işi.
Fırıldağı çevirdikce Şeytanı kalkar,
Milletleri bir birine düşman ederek yakar.
Allahın emriyle Şeytan dönüyor,
İnsanları yakıp yandırıyor.
Sanmayın Şeytan Allahtan sürgündür,
Allah ile beraber, toylu, düğündür.
Biri birinden hilebaz, fırıldakcı desise,
Yazdıklarımdan alın doğruca bir hisse.
Allahın emrine, sözüne inanmayın,
Sakın, sakın inanıpta kanmayın.
Allahtır milletleri birbirine takan,
Allah değilmidir, varıp kül edip yakan.
Nice bin kez gelip gittim,
Ancak kemalet sırrına yettim.
Özümü, sözümü kâmile kattım,

Katılan söz ikrar imandır.
İmtihan olduk, imtihan bitti,
Kırk birde defterine kaydetti.(34)
İkrar, iman carımıza yetti.
Dünya ahiret korkusu yok dediler.

Başköyde 1968 yılında YSE tarafından yapılan çeşme

Alevi-Bektaşi inancında büyük yeri olan Pir kavrami için bağlılık ve karşılıklı denetleme anlamında şiirleri vardır.

Pir´de taliptir kendini bilirse,
Sarraf kıymetlidir cevahir alırsa.
Talibi okutur, manadan dersini alırsa,
Talip hırstan, nefsden beri olursa.
Galip Hakkın emri kanun, buyruktur,
Güzel manalı dersleri fazladır, çoktur.

DİPNOTLAR

Türbe önünde türbe önünde çekilen bir resim

1-Çayırlı´nın eski ismi Mans´dır.Erzincan´dan 114 km.uzaktadır. Kuruluş tarihi bilinmeyen Mans, 1071 Malazgirt savaşından sonra sırayla Mengücekoğulları´nın, Anadolu Selçukluları`nın ve İlhanlılar´ın egemenliğine girer. 1401 tarihinde Osmanlıların eline geçti. Kısa bir dönem Timur imparatorluğunun ve Akkoyunlular´ın hakimiyetine girdi. 1473 de yeniden Osmanlının eline geçti.(Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan ile Fatih arasında yaşanan Otlukbeli savaşının geçtiği yer Mans toprakları içindedir.) 1916 yılında Rus işgaline uğrar. 1917 Ekim devriminden sonra şubat 1918 yılında Rus ordusu geri çekilir.

2-Bir dönem Nahiye olan Başköy´ün hangi tarihlerde kurulduğunu tesbit edemedim. Eski Başköy harabe ve kalıntıları büyükce bir köyü andırır. Kanaatimce 80-100 hanelik bir yerleşim yeriydi. Sürekli göç veren ve giderek küçülen Başköy kısa bir süre önce yerini yeni kurulan köye bıraktı. Yeni Başköy 15 hanelik bir köydür ve eski köyden bir kaç yüz metre mesafededir. Yeşili olmayan, kendini yeterince ifade edemeyen bu köyden sayısız tahsilli insan, bürokrat çıkmıştır. 2000 Yılında köyü ziyarete gittiğimde yaşlı bir Dede çocuklarının tümünü okuttuğunu, oğlunun birinin Hakim, bir diğerinin ise Mühendis olduğunu söyledi. Ayrıca köyden çıkan eğitimli insan sayısının çok fazla olduğunu belirtti. Bunda Hasan Efendinin insanları okumaya teşvik edişinin payını bilemiyorum. 1970 Yıllarda Ankara Mezarlıklar Müdürü olan Alişan Canpolat, (Hasan Efendinin yakın akrabasıdır) daha sonra politikaya atılmış ve CHP Ankara Milletvekili secilmiştir.

Eski Başköy´de gördüğüm diğer bir ayrıntı ise tarihi zenginliği oldu. Köyde ki hemen her mezar üzerinde çok çesitli figürler vardı. Örneğin dualar, maniler, koç ve benzeri hayvan figürleri, Türk bayrağının ay-yıldızı, çeşitli estetik görüntüler…vs. Bir mezartaşı ise bıyıklı- heybetli bir erkek heykelini andırıyordu.

İstanbul´da ikamet eden ve o an izinli gelen bir bey bana tarihi evini gezdirdi. 108 yıl önce Michael adlı bir Ermeni taşustası tarafından yapıldığını söylediği, muazzam bir kültür hazinesini çağrıştıran evin çökmek üzere olması içimi sızlattı. Çeşitli oyma taşlar, taşüstü süslemeler, büyük emek verilerek yapılan kabartmalar, ağaç oymalar ve süslemeler..vs.

Ev sahibi tavanda yarım kalan bir direk tepeliğini göstererek, Ermeni adam çok marifetli ve gururlu bir ustaymış. Bu tepeliği oyarken gece oyma bıçağını çalmışlar. Ve o da kızgınlıkla işi terk edip gitmiş. Bu yüzden bu oyma tepelik yarım kalmış” dedi.

Bir küçük müzeyi andıran evin harap halini görünce fotoğraflarını çektim ve ertesi günü daha önce tanıştığım Çayırlı savcısı ile birlikte İlçe Kaymakamına giderek durumu arz ettim ve buranın koruma altına alınması için girişimde bulundum. Kaymakam Bey çok memnun kaldı ve durumu not ederek gereken girişimde bulunacağı sözünü verdi.

Ermeni taşustasının yarım bıraktığı direk tepeliği

Ermeni taşustasının tamamladığı direk tepeliği

3-Keşiş dağının yüksekliği 3000 metredir (Ali Kemali, Erzincan- 15 Ağustos 1931 Erzincan Valisi) ve üstünde ki krater Aleviler tarafindan kudsi görülen Ağırgöl (Aygır gölü) adında bir ziyarettir.

4- Bu tesbit 2000 yılı itibarı ile geçerlidir.

5-Başköylü Hasan Efendi sadece koyun eti yerdi. Sığır, manda, keçi ve kümes hayvanlarının etlerini yemezdi. Bazı kimseler keçi etini yememesini, keçinin kuyruğunu dik tutarak EDEP yerinin görünmesine bağlarlar.

6-Hasan Efendinin soyadı Canpolat´tır.Kendi tabiri ile adı Haso´dur.

7-Ancak Başköy ve yakın civardaki bazı köylüler, başta Hasan Efendinin aşireti olup halk arasında Kör Kureyş´ler olarak bilinen ve talipleri olmayan Dede´ler genellikle Başköylü Hasan Efendiyi sevmez ve ona çeşitli onur kırıcı unvanlar takarlardı. Örneğin Üçkağıtcı, yalancı...vs

8-Hasan Efendinin Hakka yürümesindan bir kaç yıl önce aldığı sadakaları yoksullara verme alışkanlığını bıraktığı, en azından zayıflattığı biliniyor. Bu konuda şunları söylemiştir. "Yaşlı eşime bakması için gelinimin gözünü doyurmaya mecbur kalıyorum"

9-Bu yazının sahibinin ailesi bu konuda yüzlerce örnek vermektedir. Örneğin

---A---Babam´a (Yıl 1959. Çayırlı´ya bağlı Bulmuş / Balaban Çiftliğinde) "Birileri evinizi yıkmak isteseler bile onlara karşı silah kullanmayacaksınız, O zaman Haso sizinle beraberdir" dedikten çok kısa bir süre sonra arazi anlaşmazlığı yüzünden silahlanan bazı köylüler bize ait bir mereğin çatısını yıkarlar. Silahını kapan babama, komsumuz Şahhüseyin Sarıkaya Dedenin eşi engel olur ve "Hasan Efendinin sözlerini unutma" der. Babam sakinleşerek geri döner. Mahkemeyi, dolayisi ile sorunlu araziyi babam kazanır.

---B-Babam ve Amcam anlatıyorlar. 1946 Yılında Tercan İlçesine bağlı Elmalı Köyünde mehtaplı bir gece de ışıl ışıl ışıyan Ay´a dönerek. Kürtce / Zazaca “Asme, Asme Amerikan be Ruş vejinere tu ser tu sere ci kene. Rındekiya tu bozmiskene” der. Türkçesi “ Ay, Ay, Amerikalılarla Ruslar üstüne çıkacaklar ve üstünde sıçacaklar. Güzelliğin, zerafetin bozulacak.” Anlamı ,’’Ey Ay. ABD ve Ruslar seni keşfedecek ve sırlarını deşifre edecekler.Gizemin çözülecek.(K.B.)

Henüz Uzay calışmalarının ve Aya Astronot gönderilmesinin teorilerinin bile olmadığı bir tarihte bu söz söylenmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği uzay çalışmaları üzerinde yaptıkları yarış da ilk defa 27 yaşındaki Rus Askeri pilot Juri Gagarin 12 Nisan 1961 tarihinde Aya ayak basmıstır.

---C--- Babam anlatıyor. “Birgün ben, Hanım yengen, (amcam Mehmet Ali Balaban´in eşi) ve Kilise (Yeni adı Balyayla) köyünden Kudanlı Dedelerden Seyyit Mehmet Kudali birlikte Ağırgöl´e ziyarete gidiyorduk.(Amcam bu tarihin 1964 yılı olabileceğini söyledi) Görünürlerde hiç kimse yoktu ve biz bir vadiden geçerken yukarıdan taşların yuvarlandığını gördük. Seyyit Mehmet başladı Efendiye özenerek Milpet ziyaretine “Sen bana keramet mi göstermek istiyorsun ?” diye küfür etmeye. Ben bundan alındım. Ziyarette Hasan Efendiyi gördük. Lokmalar dağıtıldıktan sonra Seyyit Mehmet´in yolda ettiği küfürleri Efendiye anlattım. Efendi çok Celallendi (hiddetlendi) “Sen o taşları kendine attın” dedi. Sonra başladı anlatmaya.“Babam ben çocukken hakka yürümüş. Ben bir gün rüyamda babamı gördüm. Bana Dersim´de İbrahim Dedeye git, emanetini al dedi. Ben de kalktım İbrahim Dedeye gittim. Emanetimi almak için geldiğimi söyledim ve rüyamı anlattım.Bana 3 defa -“Sen İbrahim Dedenin oğlu musun?” diye sordu. Ben de “Evet” dedim. Çıkardı bana Babamın beratını verdi ve “Sen artık serbestsin. Bundan böyle ziyaretlerden icazet almaya gerek kalmadı” dedi. Peki senin elinde beratın, mührün var mı? Neye dayanarak küfür ediyorsun“

(Hasan Efendinin bahsettiği İbrahim Dede Sinemili Ocağındandır ve İmam Muhammed Bakır evlatlarından geldiği ileri sürülmektedir. Türbesi Erzincan´a yaklaşık 30 km. mesafede, Kemah´a bağlı eski adı ile Gamarik nahiyesi civarında, ulaşıma elverişli bir yerdedir. 1933 yılında Hakka yürüdüğü zannediliyor. Hakkında keramet sahibi olduğuna dair bol miktarda rivayet mevcuttur. Hasan Efendi bu zat için “Bizim üstadımızdır.Ben ondan feyz aldım“ deyimini kullandığını bir çok kişiden duydum.

10-Kamer Dede halk arasında Ağa ismi ile tanınır. Sıra ile Emine, Naciye, Ali, Makbule, Fadime, Hasan, Elif, Erengül isimli 8 çocuğu vardır ve hepsi evlenmişlerdir. İstanbul, Kartal / Yakacık´da ikamet eden Kartal Belediyesinden emekli Muhasebeci Ali, öğrencilik yıllarında bir dönem spora ilgi duymuş ve Boks dalında bir çok müsabakalara katılmıştır. Küçük kardeş Hasan da İstanbul, Alibeyköy´de ikamet etmekte ve inşaat işleri ile ilgilenmektedir.

11- Annem anlatıyor.” Bir yaz günü Efendi bizim evde idi. Masaya büyük bir karpuz getirdik ve kesdik. Karpuz oldukca kırmızı idi ve iştah kabartıyordu. Efendi birden bastonunu alarak sağına soluna sanki bir köpeği kovar gibi öfke içinde “ Hoşt defol, uzaklaş” seslendi. Biz hiç bir şey görmemiş ve anlamamıştık. Efendi ne oldu? Niye celallendin? Diye sorduk. Dedi ki “ Karpuz çok güzel görünüyordu ve nefsim çekti. Şeytan nefsimi bozmak (irademi kırmak-K. B.) için karpuz kılığına girmiş. Hemen fark ettim ve kovdum”. Efendi karpuzu yemedi.

Anlamı. İnsanoğlu iradeli olmalıdır. Altına girdiği hükümlülükleri yerine getirmelidir. Nefsi konusunda iradesini zorlamayan, nerede durması gerektiği konusunda zorlanabilir.(K.B.)

12-Burada kast ettiği insanlar Alevi inancına mensup insanlardır.

13-Kendi deyimi ile adları Milpet Kardeşler olarak geçen 3 Yatır´ın sadece kendisini desdeklediğini ve onun yanında yer aldıklarını, azınlıkta kaldıkları için Dersim Vakasına engel olamadıklarını beyan etmiştir.

14-Tunceli

15-Halk arasında da Düzgün Baba´nın toplarının olduğu, Dersim Vakasının son günlerinde Düzgün Baba´nın top atışı ile Dersim savunmasına geçtiği inancı mevcuttur. Daha sonra Hasan Efendi, “Düzgün Babanın Topları” olarak bilinen bu taşları alıp firlatmış ve sağa-sola dağıtmıştır.

16-Derviş Cemal bu yörede bir ziyarettir ve aynı şekilde seceresi olan bir Ocak / Aşirettir.

17----1.Bayar Hükümeti. 1 Kasım 1937----11 Kasım 1938

---2.Bayar Hükümeti. 11 Kasım 1938…..25 Ocak 1939

18-Bu yörede Eşperek, Karataş", Semek…gibi köylerde öğretmenlik yapmıştır. Bu köylerin bir kısmının isimleri gelinen aşamada devlet tarafından değiştirilmiştir.

19-Derya- i Umman Okyanuslar kadar bilgi sahibi olmak demektir. Bu deyim Alevi-Bektaşi, Şair ve Halk Ozanları tarafından da çok sık kullanılmaktadır. Anlamının Arap yarımadasında ki Umman Denizinden geldiği sanılmaktadır.

20-Yörede ki Aleviler yaşca kendisinden küçükte olsa Dedelere saygı gösterir ve ellerini öperler. Bu davranış ona saygı ve Ceddine bağlılık anlamına gelip, ayrıca alçak gönüllülük ifade etmektedir.

21-Evlatlığı Kamer Dede ve sözüne güvenilir bir çok insanın söylediklerine göre gençliğinde bir çok kötü alışkanlığı yanında Gülebağ´lı Postuklu Dede ile birlikte esrar içmişlerdir.

Yirmiye kadar çok bela çektik,
Bir iki tarlaya tohumu ektik.
Yirmi birde nikâh altına girdik,
Ondan sonra haram yok dediler.

Bu şiire göre ve bazı beyanları ile kendisini yakından tanıyanlar "Bir zamanlar Hasan Efendinin 2 kadınla ilişkisinin olduğu" anlamında yorumlamaktadırlar.

22-Hasan Efendinin babaannesi Emine, dedem Mehmet Balaban´ın öz halasıdır. Aile büyüklerimin anlattıklarına göre 1934 / 35 yıllarında bir gün Tercan Elmalı köyünde ki evimize gelir. O sıralarda ailemiz oldukca yoksul düşmüştür ve dedem gurbettedir. Aile fertlerimize şöyle der. "Rüyamda Nenemi gördüm. Bana dedi ki. Babam gilin evinin direği eğilmiş. Git onu düzelt. Siz Haso´ya yardımcı olursanız evin direği düzelecek. Bunun için doğru olun.Çalışın.Hileden, şerden kaçının. Haso o zaman sizinle beraberdir".

Bizimkiler Hasan Efendiye çok ilgi duyar ve bağlanırlar. Kendilerine adeta manevi bir kuvvet

gelir. Kısa süre içinde aile toparlanır. Dedem ve ağabeyi Hüseyin Balaban, Türkiye Cumhuriyetinin en büyük ve en önemli projelerinden biri olan Devlet Demiryollarının yapımında yıllarca çalışır ve sonuçta bir dönem Türkiye çapında aranan Tünel uzmanları olurlar.Türkiyenin en büyük TCDD projelerinde onların imzası ve emeği vardır.Böylece ekonomik ve sosyal olarak toparlanırlar.

Bizim kendi evimizde Hasan Efendinin ayrı bir yeri vardı. Kendisine SADECE GELDİĞİNDE YATMASI için ayrılan bir döşek, ayrı bir tenceresi, kaşığı , tabağı vardı. Hatta aile büyüklerimiz yıllarca gönüllü olarak kendisine evimizin mahsulü olan koyun yoğurdundan yapılan çökelek hazırlarlardı. Hiç kimse onun özel eşyalarını kullanmaz ve özel bir itina ile kollarlardı. Konağımızın oturma damının altındaki 5 ağaç direkten birinde onunla ilintili kutsal olduğuna inanılan taşlar ve sakalından teller falan vardı. Evde biri hasta olduğunda sakalı suyun içine tutulur ve bir kaç yudum içilirdi. Hasta olan kişinin çok kısa bir süre sonra iyileştiğine defalarca şahit olmuşumdur.(Bu hastalıklar kanser, verem gibi ağır hastalıklar değillerdir, örneğin baş ağrısı, mide bulanması, yüksek ateş…vs.)

23-1959 yılında bir gün bizim eve ziyarete gelir.(Bu olayı ailemde bir kaç kişiden dinledim) O gün tesadüfen komşularımızdan Şahhüseyin Sarıkaya Dedenin kızı Firdevs´in, Çayırlı / Mantara köyünden Zeynel Dedenin oğlu Ahmet ile düğünü vardır. Kızın babası , Hasan Efendiye gelerek düğüne gelmesini ısrar eder. Hasan Efendi .” Sen düğün sahibisin, bir hayli misafirlerin gelecek. Onlarla ilgilenmen gerekecek. Ayrıca gençler eğlenmek, oynamak belki içki içmek isterler. Ola ki benim orada bulunmam dolayısı ile rahat etmeyebilirler , ayrıca ben içki içilen sofraya oturmam, bu yüzden gelmiyeyim“der. Şahhüseyin Dede ise “Onların hepsi bir tarafa, sen bir tarafa“ diyerek ısrarla alır götürür.

Bu arada oğlan babası Zeynel Dede, bazı misafirlere başlık parası olarak kesilen 1000 liranın, 500 lirasını ödemiyeceğini, hem mali durumunun iyi olmadığını, hemde zaten başlığın çok yüksek olduğunu fısıldar. Bunu duyan kız babası “ Zeynel Dede ne demek 500 lirayı kesmek. (birinin adını anarak) Filancanın kızına daha yüksek başlık parası kestiler, benim kızım ondan aşağı mı?, ben hakkımı kimseye bırakmam“ diyerek öfkelenir. Oğlan babası ise mali durumunun iyi olmadığını, anlayış göstermesini söylemesine rağmen ikna edemez. Tam o arada Hasan Efendi, kız babası Şahhüseyin Dedeye dönerek ”Şu milletin huzurunda 1000 liranın tümünü bağışlayacaksın” der. Kız babası şaşkınlıkla “Efendi bu olacak şey mi? Ne demek 1000 liranın hepsini bırakmak? Diye tepki gösterir. Hasan Efendi bunun üzerine “Madem sözümüz dinlenilmiyor neden beni düğüne davet ettin? Diye sorar. Zor durumda kalan Şahhüseyin Dede “ Efendi madem sen öyle takdir etmişsin, ben de almıyorum. Sana 1000 lira değil, bütün varım-yoğum, hatta canım feda olsun’’ der. Ve böylece başlık parası geleneğinin en etkili olduğu bir dönemde belki ilk defa başlık parası alınmamış olur. Hatta gelenekler çerçevesinde kızın ağabeyi Ali Baba´ya hediye (halet) edilmesi gereken saat de alınmaz.

Hasan Efendi oradakilere şu nasihatte bulunur. “Başlık parasını bir yarış olarak kullanmayın. İlle de kızıma çok mal vereceğim diye de oğlan ailesini fazla başlık ödemeye zorlamayın.Oğlan ailesi AYIP OLMASIN diye sizin istediği parayı ya borç alarak, yada bazı mallarını satarak temin etmeye çalışacaktır. Düğün sonrası oğlan ailesi düğünün mali yükünü azaltmak için yeni evli oğlunu gurbete gönderecektir. Kaldi genç yaşta nikâh altına aldığınız gençlerin ayrı kalmasının vebali sizin omuzlarınızda olacaktır. Bunun için kızınıza fazla mal vermek için ne kendinizi zorlayın, nede oğlan ailesini… İmkanlarınız ne kadar müsaitse kızınıza o kadar mal verin ama SAKIN BAŞLIK PARASI ALMAYIN “ der.

24- Evlatlığı Kamer Dede bu konuda şöyle der. “Babam Atatürk´ü severdi. Yanliz Dersim olayından dolayı da sitem ederdi. Bir gün şöyle dedi . ‘’Eger Atatürk yurdu kurtarmamış olsaydı şimdi bizim ismimiz Konstantin falan olurdu“

25- Hasan Efendinin burada kasettiği Cemal kardeş kanaatimce bir dönem Hacı Bektaş Dergahında oturan Cemalettin Efendidir. Mustafa Kemal , Erzurum ve Sivas Kongrelerini yaptıktan sonra Ankara´ya giderken yolda (23- 24 Aralık 1919) Hacı Bektaş´a uğrayıp Postnişin Cemallettin Efendiyi ziyaret eder. Hatta orada bir gece kalıp Cem´e katılır ve Ulusal Kurtuluş Savaşı için desdek ister. Cemalettin Efendi , Mustafa Kemal´ i dinledikten sonra sorar. “Paşam yurdu düşman işgalinden kurtardıktan sonra Cumhuriyeti kuracak mısınız ? “ Mustafa Kemal “Evet hedefimiz budur“ der. Bunun üzerine Cemalettin Efendi “ Paşam o zaman biz de sizin yanınızdayız“ diyerek Ulusal Kurtuluş Mücadelesine açık desdek verir. Daha sonra tüm Anadolu ve Balkanlarda ki Ocaklara ve Tekkelere elçiler göndererek Alevi ve Bektaşilerin bu savaşa aktif katılmasına katkı sağlar.

Cumhuriyet kavrami henüz çok yenidir, ancak özellikle Balkanlarda ki Bektaşi Tekkelerinde konuşulmaktadır. Aleviler ve bilhassa Bektaşiler Cumhuriyetin ne demek olduğunu biliyorlardı ve bu savaşa bilerek -isteyerek katılmışlardır.

26- Burada kastedilen Rum kavrami işgalcı batılı emperyalistlerdir. (K. B.)

27- Bu mısrada kast edilen “Yeniden, halı, kilim örneği dokuyorlar“ sözünün anlamı tarafımdan anlaşılamamıştır.

28- Aile Büyüklerim dahil bir çok kişiden duydum. Hasan Efendi bir tarihte Hac´ca gider. Alevi olduğunu bildikleri için Hac´ca birlikte gidenlerin bir kısmı yolda kendisini denize atmak isterler. Efendi onlara “Beni denize atın ki Hac´ınız kabul olsun” deyince gelenler korkar ve bundan vazgeçerler. Ancak Cidde´ye giderken onu uçağa almazlar. İndiklerinde Hasan Efendiyi kendilerinden önce orada görürler.

29- ’’At sırtındaki semeri’’ deyimi normalinde çok ağır bir ithamdır. Ancak hurafelere inanan, özü ve sözü bir olmayan veya gözü kapalı bir inancın peşinden sürüklenmenin İNSAN olmakla bağdaşmayacağı açıktır. Hacı Bektaş Veli de bir sözünde şunu söyler. OKUNACAK EN İYİ KİTAP İNSANDIR.

30- Her ne ararsan kendinde ara,
Kudüs´te, Mekke´de, Hac´da değildir. (Hacı Bektaş Veli)

31- Kalpteki Dev. Burada kast edilen kötü niyet ve düşüncedir. (K. B.)

32- Şefaat İslam dininde Mahşer günü Hz. Muhamed´den niyaz dilemektir. Hasan Efendi bu şiirinde şeriatçıların bu şekilde Hz. Muhammed´den şefaat bekleyemeyeceğini ileri sürmektedir. (K. B.)

33- Bakınız. Dipnotlar 9 C

34- Gerek İslam dininde ve gerekse Alevi inanç gurubunda 40 yaşı Kemalete ermek demektir. Hz. Muhammed´in 40 yaşında Peygamber olduğu bilinmektedir. Hasan Efendi bu şiirinde de 41 yaşında Kemalete erdiğini anlatıyor. (K.B.)

35- Varlığın Doğuşu. Beyan eden Başköylü Hasan Efendi. Yazan Pir Sultan ÖZCAN. Sayfa 138-140 . İstanbul 1992.

36- Kuran-i Kerim´in eksik toplandığını iddia eden ve tamamını kendi olanakları ile toparladığını

iddia eden yazarlardan biri de Malatya´lı yazar Halil Öztoprak´tır. İddiaları üzerine hakkında çeşitli davalar açılmıştır ve hepsinden de beraat etmiştir. Halil Öztoprak bu konuda çok geniş ilmi araştırmaları olan bir yazardı. 3 tane kitabı yayınlanmıştır. Maddi olanakları yetmediği için Kuran-i Kerimi tevsirler halinde basma girişiminde bulunmuş ve bu teşebbüsünü tamamlayamadan 60 lı yılların başında hakka yürümüştür. Bir çok yakındımdan şunu duymuştum. Hasan Efendi, yazar Halil Öztoprak´ı çok içtenlikle desdeklemiş ve halkın ona Halil Kuran-i diye hitap etmesini tavsiye etmiştir.

37-Anlatılanlara göre o gün Hasan Efendinin misafirleri vardır. Efendi ev halkına bir kaç defa “ Acele edin, yoksa yemek ortada kalacak “ der. Misafirlerden biri “ Efendi ne demek oluyor bu ?” diye sorunca, cevaben “ Yolcu yolunda gerek” yanıtını alır. Acele edilip sofra hazırlanır. Yemek yendikten sonra Hasan Efendinin yatakta hareketsiz duruşu dikkati çeker. Yanına yaklaşılınca görülür ki Hakka yürümüştür. Tarih -1 Temmuz 1973

38- Bu dörtlük Türbesinde mezar taşına da yazılmıştır.

Türbe kapısı

Kazım Balaban tarafından yazıldı.

Türbenin içinde mezar taşı yazısı

Kazım Balaban tarafından yazıldı.

[redacted]